

Nigora ABDULLAYEVA,
O'zbekiston Milliy universiteti mustaqil izlanuvchisi
E-mail: fashionable01@mail.ru

O'zMU dotsenti, f.f.n. D.Agzamova taqrizi asosida

ANALYSIS OF CONCEPTUAL METAPHORS REFLECTING THE PERIOD OF THE CORONAVIRUS PANDEMIC IN ENGLISH

Annotation

In this article, online journalistic texts that reflect the conceptual metaphor of covid 19 related to the pandemic period are interpreted as a ready resource for studying how humanity perceives the pandemic. A conceptual metaphor analysis of metaphors related to COVID-19 on English-language social media platforms was conducted using the theory of critical metaphor analysis. According to various socio-historical factors, as well as the active choices of users in expressing their values and judgments, texts in which metaphors of war, disaster and zombies are widely used were analyzed and described with examples.

Key words: Coronavirus, conceptual metaphor, Covid 19, source domain, target domain, war metaphors, Forest fires metaphors, zombie apocalypse metaphors.

АНАЛИЗ КОНЦЕПТУАЛЬНЫХ МЕТАФОРОВ, ОТРАЖАЮЩИХ ПЕРИОД ПАНДЕМИИ КОРОНАВИРУСА НА АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

Аннотация

В данной статье рассматривается онлайн-публицистические тексты, отражающие концептуальную метафору Ковид 19, связанную с периодом пандемии, интерпретируются как готовый ресурс для изучения того, как человечество воспринимает пандемию. Концептуальный метафорический анализ метафор, связанных с Ковид 19, на англоязычных платформах социальных сетей был проведен с использованием теории критического метафорического анализа. Согласно ему, были проанализированы и описаны на примерах различные социально-исторические факторы, а также активный выбор пользователей при выражении своих ценностей и суждений, тексты, в которых широко используются метафоры войны, катастрофы и зомби.

Ключевые слова: Коронавирус, концептуальная метафора, ковид 19, исходный домен, целевой домен, метафоры войны, метафоры лесных пожаров, метафоры зомби-апокалипсиса.

INGLIZ TILIDA KORONAVIRUS PANDEMIYASI DAVRI AKS ETGAN KONSEPTUAL METAFORALAR TAHLILI

Annotatsiya

Ushbu maqolada pandemiya davri bilan bog'liq kovid 19 konseptual metaforasi aks etgan onlayn publistik matnlar insoniyatning pandemiyaning qanday qabul qilishini o'rganish uchun tayyor manba sifatida talqin qilinadi. Ingliz tilidagi ijtimoiy media platformalarida kritik metafora tahlili nazariyasidan foydalangan holda KOVID-19 bilan bog'liq metaforalarning konseptual metaforik tahlili o'tkazildi. Unga ko'ra turli xil ijtimoiy-tarixiy omillar, shuningdek, foydalanuvchilarning o'z qadriyatlarini va mulohazalarini ifoda etishdagi faol tanlovlari bilan bog'liq, urush, ofat va zombi metaforalari keng qo'llanilgan matnlar tahlil qilindi va misollar bilan tavsiflandi.

Kalit so'zlar: Koronavirus, konseptual metafora, kovid 19, manba tuzilmasi, maqsad tuzilmasi, urush metaforalari, o'rmon yong'inlari metaforasi, zombie apokalipsis metaforalari.

Kirish. Tilning metaforik tizimi madaniy-tarixiy, ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy jarayonlar, ularning ta'sirida doimiy ravishda yangilanib turadi, ma'lum bir til jamoasining milliy madaniy merosi va tajribasini va xususiyatlarini aks ettiradi. Metaforalar ko'pincha ma'lum bir til madaniyatini so'zlovchilari uchun dolzarb bo'lgan ijtimoiy ahamiyatga ega jarayonlar va tildan tashqari voqelikni aks ettiradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. N.A. Krasavskiyning fikriga ko'ra, kontsept kognitiv tilshunoslikning asosiy tushunchasi bo'lib, dunyoni bilish jarayonini, inson faoliyati natijalarini, uning dunyo haqidagi tajribasi va bilimlarini aks ettiruvchi ko'p o'lchovli psixik konstruktsiya, dunyo va bilim manzarasi haqida ma'lumotni saqlash kvanti sifatida talqin etiladi. Konseptual metafora bu bilimning turli xil sohalariga tegishli konseptlar o'rtasidagi aloqani o'rnatishga asoslangan muhim kognitiv mexanizm hisoblanadi. Metafora esa Lakoff, Johnsonning fikriga ko'ra bir turning mohiyatini boshqa turning mohiyati nuqtai nazaridan tushunish va his qilishdir. Metaforani an'anaviy "lingvistik" tushunishdan farqini Lakoff tafakkurning universal xususiyati deb ataydi. Bu faqat til sohasiga tegishli emas balki og'zaki ya'ni verbal va noverbal bo'lmagan tarzda ya'ni rasmda, musiqada, imo-ishoralarda ifodalanishi mumkin. Shunday qilib, konseptual metafora nazariyasi - bu inson tafakkuri darajasida yuzaga keladigan, so'ngra lingvistik tuzilmalarda aks etadigan jarayondir. J. Lakoff va M. Jonson nazariyasiga ko'ra ikkita kognitiv tuzilma yoki sohaning o'zaro ta'siri sifatida manba

(source domain) va maqsad (target domain) tuzilmalariga modellashirilgan. Maqsadli maydon manba maydoniga o'xshash tuzilgan, ya'ni ular orasida metaforik xaritalar (metaphorical mappings) o'rnatiladi.

Publistik diskursda "koronavirus" so'zi tor va keng ma'noda turli tillarda so'zlashuvchilar tomonidan qo'llaniladi:

- tor ma'noda "koronaviruslar oilasining o'ziga xos vakili, ya'ni 2019-yilning ikkinchi yarmida topilgan SARS-CoV-2,

- kengaytirilgan ma'noda - "koronavirus infeksiyasi pandemiyasi, inson salomatligi va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish uchun barcha salbiy oqibatlarga olib keladigan millionlab odamlarning hayotiga tahdid soladi" [1].

Biz "Koronavirus" konseptini ifodalovchi metaforalarni asosiy qatlam komponentlari sifatida (konseptsiyaning yadrosi, uning tasviri), pertseptiv-kognitiv xususiyatlarini (lingvistik madaniyat so'zlovchisi ongidagi sezgi a'zolari yordamida uning aks etishi natijasida shakllangan) va majoziy belgilarini (shakllangan muhitdagi biror narsa yoki hodisani metaforik tushunish orqali) ko'rib chiqamiz[8]. Konseptni aks ettiruvchi metaforik modellar ma'lum bir tipik sxemalar bo'yicha birlashtirilgan konseptual sohalar va jamiyat taraqqiyotining muayyan bosqichidagi milliy mentalitetning o'ziga xos xususiyatlarini aks ettiradi [9].

Masalan, social bubble –oila a'zolari va do'stlarining kichik guruxi bir-birlarini ko'rishga ruhsat beriladi, chunki COVID 19 uydan chiqmaslik choralarida asta sekin yumshatiladi.

Metaforik tilning odamlarga ta'sirini hisobga oladigan bo'lsak, metafora ommaviy axborot vositalarida, shu jumladan salomatlik haqidagi hikoyalarda keng tarqalganligi ajablanarli emas. Urush haqidagi metaforalarini biz ko'pincha covid-19 haqidagi xabarlarda ko'rishimiz mumkin. Bunga virusning hayot uchun xavfli ta'siri va o'zini himoya qilishning turli usullari bilan bog'liq metaforalardan foydalanish kiradi.

Tahlil va natijalar. Ommaviy axborot vositalarida Covid-19 haqidagi xabarlarda urush metaforalari keng tarqalgan. Biz buni gazetalarda 2020 yil aprel oyida "New Statesman" jurnalida paydo bo'lgan (The fight against COVID-19: What does winning look like when the enemy is a virus?) "Covid-19 ga qarshi kurash: dushman virusga chalinganda g'alaba qanday ko'rinadi?" kabi sarlavhalar yoki bayonotlar bilan ko'ramiz. 2021-yil iyun oyida Garvard Business Review nashrida. esa "Daromadga ega mamlakatlar covid bilan kurashish uchun innovatsiyalar qilmoqdalar", The New York Times gazetasi "O'q-dorisiz urushda" "At War With No Ammo" (2020) sarlavhali maqolada shaxsiy himoya vositalarining yetishmasligi haqida xabar berdi. 2020 yil iyun oyida Kaliforniya Gubernatori Gevin Nyusom virus haqidagi matbuot anjumanida bir nechta urush metaforalarini ishlatdi: "We will crush this pandemic." "biz bu pandemiyani yo'q qilamiz. We will annihilate it Biz uni yo'q qilamiz. . We'll get past this, but we're going to have to be tougher. Biz buni ortda qoldiramiz, lekin biz birlasishimiz kerak." Bu qo'llanishlarning barchasi urush va zo'ravonlikka ishora qiluvchi metaforalarning chuqur ildiz otgan tizimini aks ettiradi.

Noyabr oyida Amerika Qo'shma Shtatlarda oq uyda matbuot brifingida doktor Entoni Fausi (qo'shma shtatlardagi yuqumli kasalliklar bo'yicha eng yaxshi mutaxassis) shunday dedi: "Agar siz jang qilayotgan bo'lsangiz va otlar yo'lda bo'lsa, siz otishni to'xtatmaysiz." ("If you're fighting a battle and the cavalry is on the way, you don't stop shooting.") [3]

Nyu-Yorkda aholi yangi holatlar va qurbonlar portlashiga duch kelganda, gubernator Endryu Kuomo matbuot anjumanida urush metaforasini keng qo'lladi:

("The soldiers in this fight are our health care professionals. It's the doctors, it's the nurses, it's the people who are working in the hospitals, it's the aids. They are the soldiers who are fighting this battle for us.")

"Ushbu jangdagi askarlar bizning sog'liqni saqlash sohasi mutaxassislarimizdir. Ular shifokorlar, hamshiralar, kasalxonalarda ishlaydigan yordamchilar. Ular biz uchun bu jangda qatnashayotgan askarlardir"[4].

Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Kotibi Antonio Gutierrez G20 Virtual Sammitida Kovid-19 pandemiyasi bo'yicha so'zlagan nutqida pandemiya bilan urushni taqqosladi: "biz virus bilan urushyapmiz - va uni yuta olmayapmiz. ... Bu urushga qarshi kurashish uchun urush vaqti rejasi kerak. ("we are at war with a virus - and not winning it. ...this war needs a war-time plan to fight it.) [5]

Urush davri tasvirlarini pandemiya davri bilan qiyoslaganda turli xil oxshatishlarga duch kelamiz masalan, dushmani (enemy) virusga qiyoslanisa, frontdagi jangchilarni-the front-line warriors (sog'liqni saqlash xodimlari- health-care personnel) ,, uy frontini- the home-front (uyda izolyatsiya qilingan odamlar -people isolating at home , Xoinlar va qochoqlar- the traitors and deserters (people breaking the social-distancing rules- ijtimoiy ajratish qoidalarini buzadigan odamlar) kabi metaforalarga duch kelamiz.

Urush metaforasidan foydalanish toifalarni hiyla-nayrang bilan aralashtirib yuboradi. Masalan, biz endi fuqaro emasmiz; biz hozir mojaroda "askar"miz. Shunday ekan, siyosatchilar ogohlikka emas, itoatkorlikka chaqirib, birdamligimizga emas, vatanparvarligimizga chorlaydi.

Kuchli demokratik institutlarga ega bo'lgan buyuk britaniyada koronavirus to'g'risidagi qonun hukumat vazirliklariga odamlarni hibsga olish va izolyatsiya qilish, ommaviy yig'ilishlarni, shu jumladan norozilik namoyishlarini taqiqlash va portlar va aeroportlarni yopish vakolatlarini berdi. Sog'liqni saqlash vaziri mettt xankok bu haqda shunday dedi:

"Men aytib o'tgan chora-tadbirlar tinchlik davrida misli ko'rilmagan. Biz bor narsamiz bilan bu virusga qarshi kurashamiz. Biz ko'rinmas qotilga qarshi urushdamiz va uni to'xtatish uchun qo'limizdan kelganini qilishimiz kerak".

"The measures that I have outlined are unprecedented in peacetime. We will fight this virus with everything we have. We are in a war against an invisible killer and we have to do everything we can to stop it"[6].

Boliviyalik Evo Morales, "Men Xitoy uchinchi jahon urushida o'q uzmasdan g'alaba qozonganiga ishonaman" dedi. Evo Morales from Bolivia, who stated "I believe China won the third world war without firing a shot." [7].

Ijtimoiy media foydalanuvchilari o'zlarining histuyg'ulari, tajribalari va fikrlarini ifodalash uchun metaforalardan foydalanadilar, hukumat hisobotlari esa siyosat qarorlarini xabardor qilish va sog'liqni saqlash choralarini boshqarish uchun metaforalardan foydalanadi. Ikkala nutq turi ham pandemiya haqidagi jamoatchilik tasavvurlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi va har birida ishlatiladigan metaforalar odamlarning inqirozni qanday tushunishi va unga munosabat bildirishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shunga qaramay, internet foydalanuvchilari pandemiya haqidagi tushunchalarini faolroq ifoda etadigan onlayn ijtimoiy platformalarda qo'llaniladigan covid-19 bilan bog'liq metaforalarga qaratilgan tadqiqotlarning nisbatan kamligi kuzatildi. Ijtimoiy media matnlarida tildan foydalanish rasmiy hujjatlardagidan sezilarli darajada farq qiladi.

Ingliz tilidagi pandemiya haqidagi matnlarda biz urush metaforalaridan foydalanganlik holatiga duch kelamiz. Masalan: "Your home is your fortress, (sening uying – qal'ang)", "medics are soldiers (tibbiyotchilar askarlardir)," kabi iboralar asosiy misollardir. Ingliz tilidagi matnlarda faktik tavsiflar uchun asosiy urush metaforalaridan foydalaniladi. O'z-o'zidan tuzilgan korpusda inglizcha urush metaforalariga tegishli jami 46 ta asosiy atamalar aniqlangan bo'lib, eng ko'p uchraydigan 10 ta atama: "jang"/"fight", "qalqon"/"shield", "urush"/"war", "jang"/"combat", "qurol-yarog ombori/arsenal". "bombardimon qilmoq"/"blitz", "frontda hizmat qilayotganlar"/"front line, "harbiy"/"military", "xoin"/"traitor". Bu atamalar, birinchi navbatda, tavsiflovchi atamalar bo'lib, hissiy ahamiyatga ega emas. Matnli misollar quyida keltirilgan:

Your home is your fortress, so stay safe at home. Sizning uyingiz sizning qal'angiz, shuning uchun uyda xavfsiz bo'ling. Masalan, 1-matn "uy"ni "qal'a"ga o'xshatib, aholini o'z qal'asini askarlardek qo'riqlashga va tegishli ruxsatisiz tark etmaslikka undaydi.

The un-jabbed are the ones getting sick and dying. Dying of a poetic justice. The traitors in this war against covid19 are dying off. Jabrlanmaganlar kasal bo'lib, o'layotganlardir. Qandaydir poetik adolat. Covid19 ga qarshi bu urushda xoinlar o'lishmoqda. Matnda vaksinani olmagan shaxslar metaforik tarzda insoniyatga xiyonat qilgan va virus tomoniga qo'shilgan "xoinlar" sifatida tasvirlangan.

Covid19 best war tactic is to present itself as mild, while increasing it's toll. Covid19-ning eng yaxshi urush taktikasi - bu o'zini yumshoq qilib ko'rsatish, shu bilan birga qurbonlar sonini oshirish.

In this war staged against humanity (covid19), let the health guidelines take the frontline as we follow in safeguarding our health. Make masks, soap and sanitizer your weapons as well as social distancing a war tactic. Insoniyatga qarshi uyushtirilgan ushbu urushda (covid19), sog'lig'imizni asrashda sog'liqni saqlash bo'yicha yo'riqnomalar oldingi o'ringa chiqsin. Qurollaringiz niqoblar, sovun va dezinfektsiyalash vositalari bo'lsin, shuningdek, ijtimoiy masofani urush taktikasiga aylantiring.

3 va 4 matnlar ijtimoiy masofani "urush taktikasi" ga, niqoblar, sovun va dezinfektsiyalash vositalarini esa "qurol" ga o'xshatilgan.

1-4-matnlarda biz urush doirasida "ittifoqchilar"/ "allies", "qal'alar"/"fortresses", "xoinlar"/"traitors", "urush taktikasi"/ "war tactics" va "qurollar"/"weapons kabi asosiy elementlarning takroriy qo'llanilishini ham kuzatamiz.

Shuningdek, E .Semino o'zining "Not Soldiers But Fire-Fighters" nomli maqolasida –COVID-19 pandemiyasi uchun metafora Sifatida "O'rmon yong'inlari/Forest fires " qo'llanilgan.

Masalan, xuddi odamlar o'rmon yong'inlarida issiqlik va yuqori haroratni his qilishlari kabi, COVID-19ga chalingan bemorlar ham yuqori tana haroratining qiynoqlarini boshdan kechirishadi. Shu bilan birga, ingliz tilidagi matnlarda tabiiy ofat metaforalarining boshqa turlari ham uchraydi, masalan, "tsunami metaforalari/tsunami metaphors" va "bo'ron metaforalari/storm metaphors" odamlarning COVID-19 epidemiyasi jiddiyligi haqida xabardorligini uyg'otishga qaratilgan[2].

Ingliz tilidagi matnda zombi apokalipsisi metaforasi keng qo'llaniladi. "Zombi" atamasi fransuzcha "zombi" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, o'likdan tirilgan o'lmagan tanani anglatadi. Elektron o'yinlar, ommaviy axborot vositalari va filmlarda "zombi" elementlarining ko'payishi bilan "zombi apokalipsisi" ning yangi tushunchasi paydo bo'ldi, va bu zombi oqimi bilan insoniyat sivilizatsiyasining bosqichma-bosqich qulashi demakdir. "Zombi apokalipsisi" ning ba'zi versiyalarida bu viruslar yoki parazitlarning infeksiyasi tufayli yuzaga keladi va zombi huquqni muhofaza qilish idoralari, harbiy tashkilotlar va sog'liqni saqlash tashkilotlari kabi zamonaviy jamiyatning asosiy institutlarini yo'q qilib tashlaydi. Asosiy ijtimoiy xizmatlar to'xtab qoladi va omon qolganlar faqat oziq-ovqat, qurol-yarog' va asosiy materiallarni yig'ib olishlari mumkin va faqat xavfsiz zonalarda yashashlari mumkin. Ingliz tilida so'zlashadigan dunyoda ushbu mavzuni o'z ichiga olgan madaniy va ko'ngilochar mahsulotlarning mashhurli bilan "zombi" va "zombi apokalipsisi" juda ko'p.

COVID-19 pandemiyasi davrida dunyoni zombi apokalipsisi bilan solishtirgan. Masalan:

1-matn: Anti-maskers keep spreading COVID19 like a zombie apocalypse.

Niqobsizlar zombi apokalipsisi kabi COVID19 ni tarqatishda davom etmoqda.

1-matnda niqob kiyishga qarshi bo'lganlar zombilarga qiyoslangan.

2-matn: If COVID19 has taught us anything it's that at least 1/3 the population is selfish and would hide infected bites in a real zombie apocalypse.

2-matnda esa COVID-19 virusini yuqtirgan, ammo davolanishdan bosh tortgan shaxslar zombilarga qiyoslanadi.

Agar COVID19 bizga biror narsa o'rgatgan bo'lsa, demak, aholining kamida 1/3 qismi xudbin bo'lib, haqiqiy zombi apokalipsisida infeksiyalanganliklarini yashiradi.

3-matn: I think what this Covid19 pandemic has proven is that humans would never win against a zombie apocalypse, people's egos and pure stupidity would kill us all.

Menimcha, bu Covid19 pandemiyasi isbotlagan narsa shundaki, odamlar zombi apokalipsisiga qarshi hech qachon g'alaba qozona olmaydilar, odamlarning egolari va sof ahmoqligi barchamizni o'ldiradi. 3 -matn butun COVID-19 pandemiyasini zombi apokalipsisi bilan taqqoslaydi[10].

Xulosa va takliflar. Yuqorida aytib o'tilgan uchta matnning har biri "zombi apokalipsisi" tushunchasidan foydalangan, ammo har bir matn bu tushunchadan turli narsalar uchun metafora sifatida foydalanadi. Ushbu metafora vaziyatni qo'rqinchli va dahshatli deb biladigan odamlarning umidsizlik tuyg'usini yetkazish uchun ishlatiladi. U vaziyatning jiddiyligini va virus tahdidining jiddiyligini yetkazish uchun kuchli ritorik vosita bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, bu odamlarga o'z qo'ruqlari va tashvishlarini yanada qulayroq va mos keladigan tarzda ifodalash imkonini beradi.

ADABIYOTLAR

1. Lakoff, G., and Johnson, M. *Metaphors we live by* Chicago, IL: University of Chicago Press. 1980.
2. Semino, E. "Not soldiers but fire-fighters" – metaphors and Covid-19. *Health Commun.* 2021. 36, 50–58. doi: 10.1080/10410236.2020.1844989
3. [HTTPS://THEPOLYPHONY.ORG/2021/01/26/COVID-AND-ITS-METAPHORS/](https://thepolyphony.org/2021/01/26/COVID-AND-ITS-METAPHORS/)
4. [HTTPS://WWW.REV.COM/BLOG/TRANSCRIPTS/GOVERNOR-ANDREW-CUOMO-NEW-YORK-COVID-19-PRESS-CONFERENCE-TRANSCRIPT-MARCH-30](https://www.rev.com/blog/transcripts/governor-andrew-cuomo-new-york-covid-19-press-conference-transcript-march-30)
5. [HTTPS://WWW.UN.ORG/EN/CORONAVIRUS/WAR-NEEDS-WAR-TIME-PLAN-FIGHT-IT](https://www.un.org/en/coronavirus/war-needs-war-time-plan-fight-it)
6. [Https://theconversation.com/war-metaphors-used-for-covid-19-are-compelling-but-also-dangerous-135406](https://theconversation.com/war-metaphors-used-for-covid-19-are-compelling-but-also-dangerous-135406)
7. [Https://www.securefreesociety.org/wp-content/uploads/2020/04/trt-journal_venezuela-disinformation-campaign-of-covid-19_april-2020-1-3.pdf](https://www.securefreesociety.org/wp-content/uploads/2020/04/trt-journal_venezuela-disinformation-campaign-of-covid-19_april-2020-1-3.pdf)
8. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта / И. А. Стернин // *Методологические проблемы когнитивной лингвистики*. Воронеж: Воронежский государственный университет, 2001. - С. 58 – 65.
9. Чудинов А. П. Политическая лингвистика / А. П. Чудинов. – Москва : Флинта, Наука, 2007. – 42 с
10. Qingshu Xu (2023) Comparing COVID-19 metaphors in Chinese and English social media with critical metaphor analysis. *Front. Psychol.* 14:1198265. doi: 10.3389/fpsyg.2023.1198265